

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

วัฒนธรรมเป็นมรดกของสังคมซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาของบรรพชนที่ได้สร้างสมสืบทอดกันมานาน ซึ่งจะแสดงเอกลักษณ์ของสังคม และสะท้อนสภาพสังคมในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้คนในสังคมนั้นได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมภูมิปัญญาของบรรพชน ดังคำกล่าวของ สุทธิพงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525. หน้า 31-32) ว่า "ในการศึกษาวัฒนธรรมควรมีเป้าหมาย 3 ประการ คือ เพื่อให้รู้สภาพที่แท้จริง เพื่อให้รู้คุณสมบัติของข้อมูลและองค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้อง และเพื่อปฏิบัติการอนุรักษ์และส่งเสริม"

เพลงพื้นบ้าน เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ (Oral Literature) ประเภทหนึ่งซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาของบรรพชนที่มีการสืบทอดต่อกันมาโดยอาศัยความจำ ไม่มีการบันทึกให้ทราบถึงประวัติที่มาของเพลง และระเบียบวิธีในการเล่นการร้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามปกติวิสัยของคนในสังคมมาตั้งแต่ครั้งโบราณจนเป็นที่ยอมรับและมีการถ่ายทอดกันอย่างแพร่หลายในกลุ่มชนในท้องถิ่นต่าง ๆ จารุวรรณ ธรรมวัตติ (ม.ป.ป. หน้า 1) กล่าวไว้ว่า "ในบรรดามรดกทางวัฒนธรรมซึ่งมีความสำคัญกับวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นแต่ละสังคมนั้น เพลงพื้นบ้านจัดเป็นการละเล่นประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญกับวัฒนธรรมแขนงอื่น ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวบ้านมาเป็นเวลาช้านาน เพราะ " เพลงพื้นบ้านเกิดจากประเพณี ศาสนา หรือวัฒนธรรมของชุมชน"

ลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านโดยทั่วไปมักพบว่าจะมีความเรียบง่ายและมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น ความเรียบง่ายนั้นปรากฏอยู่ในรูปแบบและทำนอง ซึ่ง สุกัญญา สุจฉายา (2525. หน้า 1) กล่าวถึงลักษณะเพลงพื้นบ้านไว้ว่า

เพลงพื้นบ้านแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเพณี วัฒนธรรมและศาสนา มีการซ้ำคำ ซ้ำวรรค ซ้ำโครงสร้างของจังหวะสัมผัส (Isorhythmic Structure) ภาษาที่ใช้เป็น ภาษาพูดธรรมดา ง่ายและ

สะดวกต่อการจดจำ ส่วนลักษณะเฉพาะถิ่นปรากฏอยู่ที่ภาษารจนา
ท่วงทำนอง ภาพสังคมที่สะท้อนอยู่ในเนื้อหาของบทเพลงและแก่นของเรื่อง
(Theme) ที่เป็นสากล

เพลงพื้นบ้านของไทยมีอยู่มากมายหลายประเภท ทั้งเพลงร้องสำหรับผู้ใหญ่และเพลง
ร้องสำหรับเด็ก ซึ่งเพลงพื้นบ้านแต่ละประเภทนั้นมีปรากฏอยู่ทุกภาค แต่ละภาคมีหลายประเภท
เช่น เพลงซอของภาคเหนือ เพลงหมอลำของภาคอีสาน เพลงอีแซวของภาคกลาง เพลงนาและ
เพลงบอกของภาคใต้ เป็นต้น

เพลงบอกเป็นเพลงพื้นบ้านของภาคใต้ประเภทหนึ่ง ที่นิยมเล่นกันมายาวนานและแพร่
หลาย โดยเฉพาะในแถบจังหวัด ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง และสงขลา
ได้มีท่านผู้รู้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการเกิดของเพลงบอกหลายกระแส เช่น อุดม หนูทอง (2539.
หน้า 542-543) ให้ทรรศนะไว้ว่า "เพลงบอกดัดแปลงมาจากเพลงพื้นเมืองโบราณประเภทหนึ่งซึ่ง
เรียกว่า "เพลงเห่" บ้าง "เพลงฉะ" บ้าง "แปดบท" บ้าง ซึ่งเฟื่องฟูทางเมืองนครศรีธรรมราช
ประมาณ 150-200 ปีที่แล้ว ต่อมาขุนประดิษฐ์ได้ดัดแปลงเพลงดังกล่าวขึ้นเป็นกลอนเพลงบอก"
ประทุม ชุมเหิงพันธ์ (2522. หน้า 18) ให้ทรรศนะไว้ว่า

เพลงบอกเกิดขึ้นระหว่างช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายถึงสมัยกรุง
รัตนโกสินทร์ตอนต้น ทั้งนี้เนื่องจากตำราแบบเขียน อักษร หนังสือจาก
ส่วนกลางแพร่หลายสู่ท้องถิ่นภูมิภาคต่าง ๆ จนทำให้ชาวบ้านมีความรู้
เกี่ยวกับโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เป็นอย่างดี สามารถแต่งกลอนโต้ตอบ
กันได้และถึงขั้นต่อกลอนด้วยปากเปล่ากันในที่สุด

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2528. หน้า 168) ให้ทรรศนะว่า "เพลงบอกเป็นเพลงเก่าที่มี
มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นอย่างช้า" จากทรรศนะของผู้รู้ พอสรุปได้ว่า
เพลงบอกเกิดขึ้นระหว่างช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งได้ดัดแปลง
มาจากเพลงพื้นเมืองโบราณต่าง ๆ จนกระทั่งได้รับความนิยมและแพร่หลายในพื้นที่ภาคใต้ของ
ประเทศไทย

ความเป็นมาของชื่อ "เพลงบอก" มีท่านผู้รู้ได้ให้ทรรศนะไว้หลายท่าน เช่น อุดม หนูทอง (2531, หน้า 65) ให้ทรรศนะไว้ว่า "คำว่า เพลงบอกเข้าใจว่ามาจากภาระหน้าที่ของ เพลงประเภทนี้ กล่าวคือในสมัยก่อนเมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์จะมีนักเลงกลอนชาวบ้านเที่ยว ตระเวนไปแทบทุกครัวเรือน เพื่อขับร้องบอกสงกรานต์ตามคำทำนายของโหรหลวง เพลง ประเภทนี้จึงได้ชื่อว่าเพลงบอก" ส่วน ไมตรี จันทรา (2521, หน้า 100) ได้ให้ทรรศนะว่า "ชื่อ ของเพลงบอกมาจากกระบอก เนื่องจากเพลงบอกต้องเดินทางจากบ้านหนึ่งไปอีกบ้านหนึ่งเป็น ระยะทางไกล ประกอบกับต้องใช้เสียงมากจึงต้องดื่มน้ำบ่อย จำเป็นต้องนำกระบอกน้ำซึ่งทำ ด้วยไม้ไผ่ติดตัวไปด้วย และใช้กระบอกนี้เคาะให้จังหวะอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงเรียกเพลงประเภทนี้ ว่าเพลงบอก" ซึ่งจะเห็นว่า ชื่อของเพลงบอกมีที่มา 2 กระแส คือ 1. การบอกกล่าว 2. จาก กระบอกไม้ไผ่ แต่ถ้าจะพิจารณาทางด้านภาระหน้าที่แล้วสามารถที่จะกล่าวได้ว่า เพลงบอกเกิดขึ้นเพื่อเป็นสื่อชาวบ้านอันประจวบเหมาะแก่โอกาส กาลเวลา และสภาพสังคม ซึ่งในระยะแรก นั้นคงจะเพื่อบอกสงกรานต์เป็นสำคัญ

การเล่นเพลงบอกเป็นสื่อของชาวบ้านที่นอกจากจะให้ประโยชน์ทางด้านเนื้อหาสาระ ความรู้ ข้อมูลข่าวสารแล้ว ยังให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังอีกด้วย จนในที่สุดทำให้เพลงบอกได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ถูกนำไปร้องในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานวัด งานประชันเพลงบอก งานฉลองที่จัดขึ้นเป็นพิเศษ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเพลงบอกมีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมมาก ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะการเล่นเพลงบอกในโอกาสต่าง ๆ นักเพลงบอกย่อมนำเอาความรู้ ประสบ การณ์ ตลอดจนเหตุการณ์ทางสังคมมาแสดงไว้ในบทเพลง โดยเฉพาะนักเพลงบอกที่มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ย่อมให้ความรู้ แนวคิด แนวปฏิบัติ คติเตือนใจ อัน เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังเป็นอันมาก

เพลงบอกเป็นเพลงพื้นบ้านที่ทรงคุณค่า เป็นภูมิปัญญาของบรรพชนที่สั่งสมสืบทอด กันมา ซึ่งจากความสำคัญดังกล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงคุณค่าของเพลง บอกในด้านคุณค่าทางอารมณ์ คุณค่าทางสติปัญญา และคุณค่าทางจริยธรรม โดยผู้วิจัยเลือก ศึกษาเพลงบอกในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชเพราะเป็นพื้นที่ที่เป็นต้นกำเนิดของเพลงบอก

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณค่าทางอารมณ์ที่ปรากฏในเพลงบอกของจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาคุณค่าทางสติปัญญาที่ปรากฏในเพลงบอกของจังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงบอกของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงคุณค่าทางอารมณ์ที่ปรากฏในเพลงบอกของจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ทำให้ทราบถึงคุณค่าทางสติปัญญาที่ปรากฏในเพลงบอกของจังหวัดนครศรีธรรมราช
3. ทำให้ทราบถึงคุณค่าทางจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงบอกของจังหวัดนครศรีธรรมราช
4. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาคุณค่าของเพลงพื้นบ้านประเภทอื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาค้นคว้ามุ่งศึกษาเพลงบอกจากพื้นที่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ขอบเขตด้านข้อมูล
  - 2.1 ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลงบอก
  - 2.2 ข้อมูลเพลงบอกจากเทปบันทึกเสียงเพลงบอก
3. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาค้นคว้ามุ่งศึกษาคุณค่าของเพลงบอกในด้านต่าง ๆ

ดังนี้

- 3.1 คุณค่าทางอารมณ์
- 3.2 คุณค่าทางสติปัญญา
- 3.3 คุณค่าทางจริยธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพลงบอก หมายถึง เพลงพื้นบ้านประเภทหนึ่งของภาคใต้ เป็นการขับร้องออกปาว ประกาศเกี่ยวกับสงครามในอดีต จนในปัจจุบันเป็นเพลงที่ขับร้องเพื่อบอกข่าวสารสาระต่าง ๆ

คุณค่าของเพลงบอก หมายถึง สิ่งที่เป็นสาระประโยชน์ที่ได้รับจากเพลงบอก

คุณค่าทางอารมณ์ คือ อารมณ์สะท้อนใจที่ก่อให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ เช่น เกิดอารมณ์ขัน เกิดความเพลิดเพลินสนุกสนาน เกิดจินตนาการต่าง ๆ

คุณค่าทางสติปัญญา คือ สาระเกี่ยวกับข่าวสาร ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สภาพสังคม ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ ภาษาและอื่น ๆ

คุณค่าทางจริยธรรม คือ สาระเกี่ยวกับความประพฤติที่ดีที่ชอบ อันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกษมสุขขึ้นในสังคม

วิธีการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าของเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีขั้นตอนและวิธีการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ขั้นตอนรวบรวมข้อมูล

1.1 แหล่งข้อมูล

1.1.1 แหล่งข้อมูลเอกสาร

1.1.1.1 สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยทักษิณ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

1.1.1.2 สถาบันทักษิณคดีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

1.1.1.3 หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยนเรศวร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

1.1.1.4 สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง

จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.1.2 แหล่งข้อมูลบทกลอนเพลงบอก

1.1.2.1 ข้อมูลบทกลอนเพลงบอกจากเทปบันทึกเสียงเพลงบอก จากศูนย์วัฒนธรรมต่าง ๆ ในภาคใต้ และผู้มีข้อมูลทั่วไป

1.1.2.2 ข้อมูลบทกลอนเพลงบอกจากเอกสารและงานวิจัย ได้แก่

1) หนังสือ "เพลงบอกเนตร ชลารัตน์" พิมพ์เนื่องใ้การทำบุญ 100 วัน ของมรณกรรมนายเนตร ชลารัตน์ โดยโรงพิมพ์ศิริสวัสดิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ พุทธศักราช 2529

2) หนังสือ "เพลงบอก บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านภาคใต้" โดย ชวน เพชรแก้ว คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ.2529

3) งานวิจัยเรื่อง "การศึกษาลักษณะและบทบาทของเพลงบอกอำเภอเชียรใหญ่และอำเภอหัวไทย จังหวัดนครศรีธรรมราช" ของ มนุญ เทพทวี วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้ พ.ศ.2536

1.2 เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2.1 เครื่องบันทึกเสียง

1.2.2 เทปบันทึกเสียง

1.2.3 เครื่องเขียนต่าง ๆ สำหรับจดบันทึกข้อมูลที่ได้

1.3 วิธีการดำเนินการรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษารวบรวมบทกลอนเพลงบอกที่มีผู้เก็บรวบรวมเอาไว้ทั้งที่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและเทปบันทึกเสียง จากแหล่งข้อมูลที่กำหนดไว้ในข้อที่ 1.1

2. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 นำข้อมูลที่บันทึกด้วยเทปบันทึกเสียงมาถอดความ บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

2.2 ศึกษาวิเคราะห์บทกลอนเพลงบอกตามหลักเกณฑ์ด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.2.1 คุณค่าทางอารมณ์

2.2.2 คุณค่าทางสติปัญญา

2.2.3 คุณค่าทางจริยธรรม

3. ชั้นนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอด้วยการพรรณาวิเคราะห์ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 บท ได้แก่

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ 4 วิเคราะห์คุณค่าของเพลงบอกในจังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ 5 บทสรุป